

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ :

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ—ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1933

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 46^Α
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

χαλκοκασσίτερος), τὸ ἴδιο χωνευτὸ μέταλλο — «μίξις χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου» — ἤθελε νὰ δηλώσῃ. Οἱ Βυζαντινοὶ τὸ εἶπανε *βροντήσιον*, οἱ Φραγκολατῖνοι *bronzium*, καὶ ἀπὸ αὐτῶ ἐγενε τὸ *bronzo* ἢ *brunze* στὴ Δύση, καὶ ἀπὸ τοῦ *brunzo* τὸ μεταβυζαντινὸ *[μ]προῦντζος*, ποῦ ὁ Δουκάγγιος τὸ ἐρμηνεύει ἀπλά καὶ *ξερὰ* *ἀες*, *cu-rum*, *χαλκός*, καὶ τίποτε παραπάνω. Βλ. πρόχειρες μαρτυρίαι: τίς λ. *χάλκεος*, *χαλκῆ*, *χαλκός* τοῦ Ἑλλ. Λεξικοῦ *Leidei* καὶ *Scott* (ἀγγλικὴ ἔκδοσις) τὰ ἄρθρα *Æs* καὶ *Statuaris* τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Λεξικοῦ τῶν *Daremborg* καὶ *Saglio*, ὅπου καὶ οἱ πηγῆς, ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτο ὡς τὸν Πανούσιον καὶ τὸν Πλίνιον· τὰ γερμανικὰ λεξικά τοῦ *Schmidl*, τοῦ *Kost*, τοῦ *Parrekl.*, ὅπου *brunze* = *χαλκός* καὶ *brunzen* = *χαλκοῦς* (καὶ τίποτε παραπάνω).

β) Ἡ λ. *χαλκός* ζῆ καὶ βασιλεύει στὴ δημοτικῇ μας. Μάρτυρες πρόχειροι: α) ὁ Σομανέρας στὸ «Θησαυρὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ Φράγκικῆς Γλώσσας» (1709), ὅπου δὲν ἔχει οὔτε *χρυσός* (ὡς ὄνομα προσηγορικόν), οὔτε *μπακίρι*, ἔχει ὁμῶς ἢ φορές τὴ λ. «*χαλκός*» (τ. Α' 237: τὸ *χάλκωμα*, ὁ *χαλκός* = *game*, Α' 439: *χαλκός*, ὁ *χάλκωμα*, τὸ = *game*. Β' 83: *brunzo* = *μπρόντζο*, τὸ, *μπρόντζος*, ὁ [καὶ *φρίξον*, ἦλιε!] *χαλκός*, ὁ, (μέταλλον). Β' 258 καὶ 380: *game* = *χάλκωμα*, τὸ, *χαλκός*, ὁ) καὶ β) ὁ *φάκελλος* μετὰ τὰ δελτία *χαλκα*-, *χαλκω*-, τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Δημοτικῆς, ὅπου ὑπάρχει ἡ λ. *χαλκός* (καὶ *χαρκός*) μετὰ 4 σημασίας: 1) τὸ μέταλλο, 2) τὸ *χάλκωμα* (σκεῦος), ποῦ λέγεται καὶ τὸ *χαλκό*, πληθ. τὰ *χαλκά*, 3) μέτρο κρασιῦ (σ' ἔγγραφο τοῦ 1615, στὶς Σέρρες), 4) *χαλκοῦς* (ἐπίθετο, στὸ Σάθα)· καὶ προσθέτω ἐγὼ: 5) περιληπτικά, τὰ *χάλκινα* νομίσματα — στοῦ λαοῦ τὸ στόμα ὡς τὰ 1914 περίπου, ὅταν ἔδινε ὁ δημόσιος ταμιὰς «*χαρτὶ καὶ χαλκό*», καὶ ἄκουσε συχνὰ τὴ φράση «*πάλι με φόρτωσε χαλκό*», ἀνάλογα μ' αὐτὸ ποῦ λέγει ὁ Πτωχοπρόδρομος (Β' 423): «*μὴ κτᾶσθαι πόποτε χαλκὸν ἐπὶ τὴν ζώνην*».

γ) Τὰ *χάλζενος*, *χάλκμενος* (στὸν Πόντο) καὶ *χαλκένιος* ζοῦνε πάντα· τὸ γλυκὸφωνο *χάλκμενος* στὰ δημοτικὰ μας τραγούδια (Λαογραφία, τ. Α' σ. 230—233), ὅπου ὁ Διγενής, σωστός «*χαλκοχίτων*» ὁμηρικός,

«*ντύνεται τσίρκους δώδεκα καὶ δεκαπέντε δίπλες, καὶ χάλκινο πουνκάμισο καὶ σιδερένιο πόσι*».

δ) Τὸ *χάλκωμα* (στὸν ἐνικό) τὸ ἔχει ὡς καὶ ὁ Π. Παπαζαφειρόπουλος στὴν «Περὶ συναγωγῆς» του μετὰ δύο σημασίας: «1) ὁ *χαλκός*· 2) ἀγγεῖον *χαλκοῦν καθόλου*». (Ἐδῶ ὁ φάκ. τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ ἔχει παραδείγματα: «*πῆρα ἓνα καινούριω χάλκωμα*, κ' ἔδωκα δύο βάλ' τὸ *χάλκωμα* στὴ φρωτιά», καὶ προσθέτει): 3) Στὴν Κρήτη, ὁ μέγας λέβης τοῦ τυροκόμου στὴν Ἰκαριά, τὸ καζάνι. Κ' ἐγὼ προσθέτω (κατὰ τὸ Βλαχογιάννη): 4) περιληπτικά, *πάλι* στὸν ἐνικό, πολλὰ *χάλκινα* σκεῖα: «*ἡ νύφη παίρνει καὶ ρουχισμό καὶ χάλκωμα*».

Τὸ *χάλκωμα* ἔχει καὶ παράγωγα: *χαλκωματάκι*, *χαλκωματιά* (= 1) ὅσο φαγὶ χωρεῖ τὸ χ., καὶ 2) ἡ γανάδα), τὰ *χαλκωματικά*, *χαλκωματιάς*,

χαλκωματάδικο, *χαλκωματωσύνη* καὶ *χαλκωματάδικη* (ἐνν. τέχνη). Τὸ *χάλκωμα* ἢ *χαλκὸ* λέγεται ἰδιωματικὰ καὶ *χαλκί*, ὑποκορ. *χαλκόπι*, *χαλκοπούλι*, μετὰ συγγενικά τὰ *χαλκέρι* (= γουδί), *χεροχάλκι* καὶ *χαλκοτζούκι* (= *μαστραπάς*), *χαλκοκούτι*. Καὶ ἄλλα παράγωγα ἀπὸ τὴ λ. *χαλκός*: *χαλκιάς* (= 1) ὁ τεχνίτης, 2) ἓνα μικρὸ πουλί, 3) ἓνα ψαράκι), *χαλκιδιό*, *χαρκή* (στὴν Κύπρον, ἢ *χάλκινη μονέδα*)· ῥήματα: *χαλκαίνω* καὶ *χαλκαίω* (= παίρνω τὸ χροῶμα τοῦ χαλκοῦ), *χαλκεύω*, *χαλκώνω* καὶ *χαλκώνουμαι*, *χαλκοποτίζω* καὶ *χαλκοποτίζουμαι*· τοπωνυμικά καὶ πατρωνυμικά: *Χαλκί*, *Χαλκιά*, *Χαλκιάδες*, *Χαλκιάνικα*, *Χαλκιόπουλο* (ς), *Χαλκιοῦς*, *Χαλκοκορδύλης*, *Χαλκοῦ(τ)σης*· ἄλλα σύνθετα: *χαλκόκοιτι*, *χαλκοκουρούνα*, *χαλκάπι* (εἶδος ἀπιδιοῦ), *χαλκολάγηνω*, *χαλκοπάγεια* (τόπος *χαλκόχρωμος* στὴ Χίω), *χαλκοσκουριά*, *χαλκοπράσινος* καὶ ρ. *χαλκοπρασινῶ*, *χαλκοπρόσωπος*, *χαλκοσκουφῆς* κτλ. Λέγω κτλ., γιατί μᾶς εὐκολύνει ἡ λέξις νὰ πλάσσουμε καὶ ἄλλα, π.χ. *κατάχαλκος*, *ὀλόχαλκος*, *χαλκόδετος*, *χαλκοντυμένος*, *χαλκαρματομένος*. Ὡς καὶ οἱ Ἕλλητες μεταχειρίζονται 44 παράγωγα ἀπὸ τὴ λ. *χαλκός* (βλ. *Lagousse du XXe siècle: Chalc*—κ.έ.), πολλὰ τοὺς μετὰ τὴν ἐννοια τοῦ *brunze*, ἐνῶ ἀπὸ τοῦ *brunze* μετὰ τὴν κυριολεξία τοῦ ἔχουνε ἡ μοναχά.

Γι' αὐτὸ λέγω: ἅμα ἔχω τὸν ἱστορικὸ μου ὄρο τὸν ἑλληνικό, μοῦ εἶναι περιττός ὁ ξενικός ἢ ὁ λαϊκός, μετὰ τὴ διπλὴ καὶ αὐτὸς ἐννοια. Ἀκόμα κ' ἡ ἀρχαία κυριολεξία *χαλκόχυτος* (ἐπίθ.) δὲ λέγει τίποτα παραπάνω: α) γιατί ὁ *χαλκός* ποῦ, ἅμα *χυθῆ*, δίνει καὶ γίνεται σκληρός, δὲν εἶναι ποτὲ *ἀμιγῆς* (καθαρὸ *μπακίρι*)· β) γιατί ἀπὸ τὰ 600 τόσα π. Χ. ποῦ οἱ *χαλκοκουργοὶ* Ῥοῖκος καὶ Θεόδωρος πρωτοχόρυσαν «*χαλκᾶ*» ἀγάλματα, τὰ *χάλκινα ἀγάλματα* γίνονται πάντα *χυτὰ* καὶ ὄχι *σφυροκολλημένα*.

Κ' ἔτσι ὁ κ. Π. Β. μοῦ δίνει τὸ δικαίωμα νὰ ξαναγράψω σωστά τὴν παροιμία του «*ἦρθε κ' ἄλλος ἀπ' τὴν Κῶ*, καὶ γυρεῖ μερτικό (βλ. Ι. Βενιζέλου, *Παροιμίες*, στὴ σελ. 100), καὶ νὰ τὸν ἀποχαιρετήσω πιά, ὄχι μετὰ τὸ ἀριστοτελικὸ «*ἄξιός σταθῆναι χαλκοῦς*» παρὰ μετὰ τὸ ἀριστοφανικό:

«...· Σοφὸς ἀνὴρ καὶ δεινὸς ἐς τὰ πάντα πέπτωκεν ἔξω τῶν κακῶν, οὐ Χίος, ἀλλὰ Κεῖος»
 ἂν κ' ἔδῳ κάλλιο θὰ ταίριαζε τὸ «*οὐ Κεῖος, ἀλλὰ Χίος*».
 Ν. ΠΟΡΙΩΤΗΣ

Ἡ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

«Τεχνίτη ἔργον, ἀδρανεῖ ἔλεος»

Παρακολουθῶ μετὰ θερμὸ πόθο τὰ πρῶτα βήματα τῆς νεοσύστατης «Χριστιανικῆς Κοινωνικῆς Ἐνώσεως». Τὸ σωματεῖο αὐτὸ, ποῦ ἰδρύθηκε τὸ περυσμένον καλοκαίρι, φρονεῖ ὅτι «τὰ αἷτια τῆς παρουσίας κοινωνικῆς κρίσεως εἶναι πρὸ παντὸς ἠθικά» καὶ ὅτι ἡ κρίσις μπορεῖ νὰ παρῆλθει μετὰ τὴν ἐπάνοδο τῆς κοινωνίας στὰ διδάγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ· ἀντίκρου, δηλαδή, σὲ μιὰν ὑλικὴν καθαρὰ ἐπανάστασι, ποῦ ἔρχεται νὰ κηρύξῃ ὁ μαρξισμός, οἱ ἰδρυταὶ τῆς Ἐνώσεως κηρύττουν

E. ΠΟΡΙΩΤΗΣ
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

μιά πολὺ πρὸ ριζική, πολὺ πρὸ βαθιὰ ἐπανάσταση, τὴν ἐπανάστασιν τῆς ψυχῆς ἐναντίον τῆς ὕλης. Πρὸ ριζική, πρὸ βαθιὰ, καὶ πρὸ δύσκολη, γιατί ἀποτελεῖ τὴν ἀντισταμένην ἀπὸ ἑκατομύρια μικρὰς ἐπανάστασεις πού θὰ πρέπει ὁ καθένας νὰ κάνει μέσα του, χτυπώντας παντοδύναμους ἐχθρούς, τὰ ἑπτὰ θανάσιμα ἁμαρτήματα, καὶ ἄλλα πολλὰ, πού χωρὶς νὰ εἶναι θανάσιμα, δὲν ἐμποδίζουν γιὰ τοῦτο λιγώτερο τὴν προκοπὴν μας καὶ τὴν ἐλευθερίαν μας. Ἀς εἶναι ἀπὸ τὶς εἰκοσιπέντε χιλιάδες λύσεις πού, σύμφωνα μὲ κάποια πρόσφατη στατιστική, προτάθηκαν ἐναντίον τῆς κρίσεως, νομίζω κ' ἐγὼ ὅτι ἡ μόνη σωστὴ καὶ ἀποτελεσματικὴ εἶναι ἡ πρώτη, χριστιανισμός.

Μὰ ἡ καινούργια, καὶ τόσο παλιὰ αὐτὴ ἐπανάστασις εἶναι πρὸ δύσκολη καὶ γιὰ ἕναν ἄλλο ἀκόμη λόγῳ: ὅτι περισσότερο ἀπὸ κάθε ιστορικοῦλιστικὴ διδασκαλία, ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ ἀστικὸ καθεστῶς, μὲ ὅ,τι ἀπὸ τὴν Ἀναγέννησιν καὶ πέρα ἐδόξασε τὸν ἀνθρώπου ἐμπρὸς στὰ δικά του τὰ μάτια· ἀντίθετο μὲ ἐκεῖνο πού ὀνομάσθηκε «ἐπιστήμη» κὶ ἐκεῖνο πού ὀνομάσθηκε «πρόοδος». Ὁ μαρξισμὸς ἐξεπήδησε ἀπὸ ἀστικὰς φιλοσοφικὰς θεωρίας: πίστη στὴν ἐπιστήμη, πίστη στὴν ἀνθρώπινη παντοδυναμία, κτλ. Πνευματικὰ, δὲν παρουσιάσθηκε σάν ἐπανάστασις ἐναντίον τῶν παλαιότερων θεωριῶν, ἀλλὰ σάν ἀναγκαίᾳ συνέπειά τους. Ἔτσι πού ἡ ἐπιβολὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ βρῖσκει ἐξ Ἰσοῦ μεγάλες δυσκολίες πρὸς τὸ μέρος τῶν μαρξιστῶν ὅσο καὶ πρὸς τὸ μέρος τῶν — ἅς μοῦ συχωρεθῆι μὰ ἀκριβολογία πού μοιάζει ἀρκετὰ μὲ ἄπροσκο λογοπαίγνιο — τῶν «ἀστέιων».

Ὅποιος ἀκουσε τὶς ὁμιλίαι τοῦ κ. Μπρατσωῖτη καὶ τοῦ κ. Τσιριντάνη—ὀργανωμέναι καὶ τὶς δυὸ ἀπὸ τὴ Χριστιανικὴ Κοινωνικὴ Ἐνωσις (1)— ἔθαύμασε τὴ μεγάλη δράσιν τῶν ξένων ἐκκλησιῶν, καθολικῶν καὶ διαμαρτυρομένων, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν πού ἀνέφερα πάρα πάνω. Στὸν τόπο μας ὁμοῦς ἐπεκράτησε, γιὰ λόγους ἱστορικοῦς, νὰ συσχετίζεται στενὰ ἡ ἔννοια τῆς θρησκείας μὲ ἔννοιαι κοινωνικῶν συντηρήσεων· ὄχι μόνο λαϊκοὶ ἀστοί, ἀλλὰ καὶ κληρικοὶ ἀκόμη ἐσυνήθιζαν νὰ βάζουν ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά κρησφαγία, «ἔθνος, θρησκεία καὶ γλῶσσαι» (δηλ. τὴν καθαρύουσα), καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τοὺς αἰρετικούς, τοὺς «μαλλιαροὺς, χορτοφάγους, μασσώνους» καὶ τοὺς ἀθέους. Δὲν εἶναι πολλὰ χρόνια ἀκόμη πού σεβαστὴ ἱερατικὴ σύνοδος, καταγγέλλοντας στὸ λαὸ τὸν κομμουνιστικὸ κίνδυνον, δὲν ἐδίστασε, μεταξὺ τῶν ἄλλων, νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν του καὶ στὸ γεγονός ὅτι μὲ τὴν ἐπικράτησιν τῶν κομμουνιστικῶν ἰδεῶν, θὰ πάθουν οἱ στρατηγοὶ . . . νὰ ἔχουν στρατιῶτες.

(1) Πρὸς μεγάλην μου λύπην δὲν θὰ προφθάσω νὰ συμπεριλάβω καὶ τὴν τελευταία σχετικὴ ὁμιλία τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, πού θὰ γίνῃ ὅταν θὰ ἔχω παραδώσει τὰ χειρόγραφα μου.

Καὶ ὁμοῦς, ἂν ἡ Ἐκκλησία μας ἔδωκε, δικαίως ἢ ἀδίκως, τὴν ἐντύπωσιν αὐτῆς τῆς ἀπόλυτης κοινωνικῆς συντηρήσεως, τοῦτο δὲν ὀφείλεται σ' ἔλλειψιν ἱεραρχῶν φωτισμένων πού νὰ ὑποδείξουν ποιούς πραγματικούς κινδύνους καὶ ποιὰς συναλλαγὰς κρύβει ἕνας τέτοιος παράδοξος γάμος τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸ σημερινὸ καθεστῶς. Ἔχω αὐτὴ τὴν ὥρα στὰ χέρια μου μιὰ πολυτίμη ὁσο καὶ λιγοσελιδὴ μελέτη τοῦ Μητροπολίτη Τραπεζοῦντος Χρυσάνθου, δημοσιευμένη, πρὸ ἔτους, σὲ ἑλληνικὸ περιοδικὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ, μὲ τὸν τίτλον «Ἡ κοινωνικὴ κρίσις καὶ ἡ Ἐκκλησία». Ἡ μελέτη αὐτὴ, πού συνέπεσε νὰ ἔχει μείνει ἀγνωστὴ σὲ ὅσους ὡς τώρα τὴν ἀνέφερα, ἂν καὶ εἶναι τόσο γνωστὸς ὁ συγγραφεὺς τῆς στοῦς κύκλους τῶν Ἀθηναίων διανοουμένων, ἡ μελέτη αὐτὴ θίγει ἀκριβῶς τὸ ἴδιο ζήτημα, τῆς στάσεως πού ὀφείλει νὰ τηρήσῃ ἡ Ἐκκλησία ἐμπρὸς στὸ κοινωνικὸ πρόβλημα. Καὶ πρῶτα πρῶτα, ἡ «θέσις» τοῦ προβλήματος, πού, ὅπως συνήθως, ἀποτελεῖ καὶ μόνη τῆς μιὰ λύση :

«Ἡ κρατοῦσα τάξις τῶν ἀστῶν ἐν ἀγωνίᾳ ζητεῖ ἐρείσματα τοῦ ἐκ βάρθρων κλονουμένου οικονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ καθεστώτος. Καὶ ἐνῶ μέχρι τῆς χθρῆς ἡ τάξις αὐτὴ, μέρος μὲν διὰ τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας, μέρος δὲ δι' ὧν ἐκληρικῶν ὕλιστικῶν θεωριῶν, ὑπέσκαπτε τὰ θεμέλια τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐξεκόλαπτε τὴν διὰ τῶν ἀστῶν ὕλιστικῶν θεωριῶν κωφοροηθίαν τάξιν τῶν κομμουνιστῶν, ἤδη, ὅποτε διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν θεωριῶν τούτων κλονίζεται ὁ ἴδιος τῆς ἀστικῆς τάξεως οἶκος καὶ ἀπειλοῦνται τὰ ὑλικά αὐτῆς συμφέροντα, περιδεὴς στρέφεται πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ προσπαθεῖ νὰ παρασύρῃ αὐτὴν εἰς τὸν ἀγῶνα, χρησιμοποιοῦσα τὴν δύναμιν καὶ τὸ κῆρος τῆς Ἐκκλησίας πρὸς στηρίξιν τοῦ ἀστικοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος».

Ἄλλὰ ὁ σεβαστὸς Ἱεράρχης θεωρεῖ ὅτι « . . . ἡ Ἐκκλησία, ἱσταμένη ὑπεράνω τῶν ἐκάστοτε ἐναλλασσομένων οικονομικῶν καὶ κοινωνικῶν συστημάτων, δὲν δύναται καὶ δὲν πρέπει νὰ συνταυτίζεται μὲ οἰονδήποτε ἐφήμερον κοινωνικὸν σύστημα καὶ μὲ οἰονδήποτε κοινωνικὴν τάξιν καὶ νὰ ἀγωνίζεται ὑπὲρ ἐπικρατήσεως αὐτῶν». Καὶ ἐκθέτει μὲ τί τρόπο ἀντίκρισε πάντα ἡ Ἐκκλησία, μέσα στὴν ἱστορίαν, τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα· ποιὰς εἶταν οἱ κομμουνιστικῆς ἢ φιλόπτωχες ἀρχαὶ τῶν πρώτων χριστιανικῶν κοινοτήτων· ποιὰς εἶταν οἱ σχετικῆς ἀντιλήψεις τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Τέλος, μέσα σὲ τρεῖς σελίδες, ἐκθέτει μὲ λίγα χτυπητὰ λόγια ποιὸ εἶναι κατὰ τὴ γνώμην του σήμερον τὸ κοινωνικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας :

Ἄφ' ἐνός, ἡ λατρεία καὶ τὸ ἐνήμερον κήρυγμα (γνώσεις κοινωνιολογικῆς καὶ φιλοσοφικῆς) πού χωρὶς «τὸ παράπαν νὰ προσβάλλῃ τὰς οικονομολογικὰς βάσεις, ἐφ' ὧν στηρίζεται ὁ ἀγὼν τῶν ἐργατικῶν τάξεων», ν' ἀποδεικνύει τὴν πλάνην τοῦ ὕλισμοῦ. Ἄφ' ἑτέρου, ἡ ἀσκήσις τῆς ἀγάπης καὶ τῆς κοινωνικῆς προνοίας· ἴδρυσιν κέντρων κοινωνικῆς προνοίας κατὰ ἐνορίες, ἀνά

ζήτησις τῆς δυστυχίας καὶ ἀνακούφισίς τῆς ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς, εἰρεση ἐργασίας γιὰ τοὺς ἀνέργους, κ.τ.λ.

Κι ἀκόμα, ἐδῶ θυμοῦμαι τὰ πολύτιμα καὶ τόσο ἀπλὰ λόγια κάποιου ἄλλου συγγραφέως, πού ἔγραφε πρὶν δεκαπέντε χρόνια: «κλίνω ὑπὲρ τῆς συχνότερας παρουσίας τῶν ἱερέων ἀνάμεσόν μας. Σὲ πολλὰ ταραγμένα σπίτια ἡ παρουσία τῶν φέρνει κάτι ἀπὸ τὴν παρηγορητικὴν Ἐκκλησίαν· αὐτὸ τὸ «κάτι» πού ἀποτελεῖ τὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς μας, καὶ πού καμιμὰ ὕλικὴ εὐμάρεια μόνη τῆς δέν μπορεῖ ποτὲ νὰ φέρει. Τὰ λόγια αὐτά, μὲ τὴ βαθειὰ τους ψυχολογία, γραμμένα ἀπὸ Ἕλληνα, ἄς βαρύνουν ὅσο πρέπει ὅταν θὰ βρεθῆι κάποιος νὰ κρίνει τὴν κοινωνικὴ προσπάθεια τῆς Ὀρθοδοξίας.

* *

Μὰ βλέπω κιόλας κάποιο σκεπτικισμό νὰ χαράζει στὰ χεῖλη τῶν ἀναγνωστῶν μου: «Ὁ Ρωμῖός, ἔχουν πει πολλοί, εἶναι παγανός, ἀθρησκός· δὲν ἔχει ἐκεῖνο τὸ μυστικισμό πού χρειάζεται γιὰ νὰ μπορέσει μόνη ἢ πίστη νὰ ἀλλάξει τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ Χριστιανικὴ κοινωνικὴ προσπάθεια εἶναι καταδικασμένη νὰ ἀποτύχει στὸν τόπο μας· γιατί δὲ θὰ μπορέσει νὰ μιλήσει στὴν καρδιὰ τοῦ Ρωμιοῦ, καρδιὰ πού μένει κούρη σὲ κάθε θρησκευτικὴ προτροπή». Ἀπαντῶ: ὁ λαὸς ὁ ἑλληνικὸς ἐκινήθηκε πάντα ἀπὸ μιὰ κάποια θρησκευτικότητά· καὶ τώρα ὅπως καὶ ἄλλοτε, ἡ ἀθρησκεία εἶναι ὁ κλῆρος μιᾶς μικρῆς ἀστικῆς μειονότητας, ἀκριβῶς τῆς μειονότητας ἐκείνης πού σήμερα χτυπάει μὲ τὸ μεγαλύτερο φανατισμὸ τὴν κομμουνιστικὴ κίνησι. Ὁ λαὸς ὁ ἑλληνικὸς, εἴτε χτυπιέται στοὺς δρόμους γιὰ τὸ ὁμοούσιο, εἴτε χτυπιέται γιὰ τὶς εἰκόνας, εἴτε γιὰ τὴ μετάφραση τῶν εὐαγγελίων, εἴτε γιὰ τὸ ἡμερολόγιον, κινεῖται πάντα ἀπὸ τὸ μυστικισμό· καὶ ἡ σημερινὴ κομμουνιστικὴ κίνησι, ἂν τόσοσιν ἀπὸ τοὺς νέους, ἀπὸ τοὺς πνευματικώτερος νέους, συνεπαίρνει, εἶναι γιατί δίνει τροφή στὴ θρησκευτικότητά τους, μιὰ θρησκευτικότητά πού ἡ σημερινὴ Ἐκκλησία εἶχε ἀφήσει ὡς τὰ τώρα πεννασμένη καὶ διψασμένη.

Κι ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τὰ ἑλληνικά, μιὰ θρησκευτικὴ ἐπανάστασις ἀρχίζει νὰ συγκινεῖ τοὺς νέους· ἡ ἀδικία τῆς σημερινῆς κοινωνίας δὲν τοὺς ἱκανοποιεῖ, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἱκανοποιεῖ καὶ ἡ πνευματικὴ ἀνεπάρκεια τοῦ ὕλισμοῦ. Καὶ στρέφονται πρὸς μικτὲς κατευθύνσεις, ἀνάλογες μὲ τὶς κατευθύνσεις τῆς Χριστιανικῆς Κοινωνικῆς Ἐνώσεως, — ὅπως, τουλάχιστον, ἐγὼ τὶς ἀντιλαμβάνομαι: «τὸ πνεῦμα πρῶτα, ἢ πολιτικὴ κατόπιν, καὶ ἡ οικονομικὴ στὴν ὑπηρεσίαν τους», ἔτσι ὄριζε τελευταῖα ὁ Daniel-Rops τὶς ἀπαιτήσεις τῆς διανοούμενης γαλλικῆς νεολαίας· τέτοιες βλέπω νὰ φεγκρίζουν καὶ τὶς ἀπαιτήσεις μιᾶς καινούργιας ἑλληνικῆς νεολαίας. Καὶ τὴν τριπλὴν αὐτὴν ἀπαιτήσι, μόνη, νομίζω, πὼς μπορεῖ νὰ τὴν ἱκανοποιήσῃ, μιὰ σαφῆς καὶ ἀπόφαστικῆς στρεφῆς τῆς πρὸς τὸν χριστιανικὸ κοινωνισμό.

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

Ἡ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Ἡ ἔκθεσις τοῦ κ. Ἀλεξ. Μόρ

Ἐνας βόρειος, μαγευμένος μὲ τὸ φῶς καὶ τὸ χρῶμα τῶν μεσογειακῶν χωρῶν. Ἡ ζωγραφικὴ του, πού ἐκτίθεται στὸ «Στούντιο» — τοπεῖα ἀπὸ τὴν Ἰσπανία καὶ τὴν Κρήτη καὶ λίγα ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν — μιλοῦν γιὰ τὸ θερμὸ αἶσθημα τοῦ ζωγράφου καὶ τὴ μαγεία πού ἀσκοῦν στὴ δυνατὴ ἰδιοσυγκρασίᾳ του οἱ τόποι ὅπου τὸ φῶς ἀστράφτει, ὅπου τὰ παλῆα κτίρια καὶ τὰ ἐρείπια φέρουν τὴ λαμπρότητα ἔργων καμωμένων ἀπὸ ἀφθαρτὴ ὕλη, καὶ ὅπου ἡ ζωὴ, στὴ γραφικὴ τῆς μορφῆς, εἶναι ἰδιότυπη, μὲ ἄγνωστο καὶ ἔντονο θέλημα γιὰ ἓνα βόρειο Εὐρωπαῖο. Αὐτὸ τὸ δυνατό αἶσθημα, πού ἡ ζωερὴ περιέργεια τοῦ δίνει ὀρμὴ, ὠδήγησε τὸν κ. Μόρ στὴς μεσογειακὰς χώρες, καὶ κατὰ προτίμησιν ἐκεῖ ὅπου τὸ γραφικὸ εἶναι πλουσιώτερον καὶ ἀφθονώτερον: Πρὸ ὀλίγων χρόνων στὴ Βενετία καὶ τὸν τελευταῖο καιρὸ στὴν Ἰσπανία καὶ στὴν Κρήτη, ἀπὸ ὅπου καὶ ἀπεκόμισε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ὕδατογραφιῶν, γκουὰς καὶ ἐλαιογραφιῶν πού ἐκθῆται στὸ «Στούντιο».

Ἄλλ' ἡ μαγεία του φαίνεται νὰ ὑπῆρξε ἐντονώτερη στὴν Ἰσπανία. Καὶ αὐτὴν τὴν ἐξέφρασε ὁ κ. Μόρ πλουσιώτερον καὶ ἀνετώτερον μὲ τὴν ὕδατογραφίαν, πού φαίνεται ν' ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἀγαπημένο του ζωγραφικὸ μέσον, ἢ τουλάχιστον ἐκεῖνο τοῦ ὁποῖου εἶναι ἐντελῶς κύριος. Χειρίζεται μὲ τόσην εὐχέρεια τὸ ἐλαφρὸ χρῶμα, ὥστε νὰ κατορθῶνῃ μ' αὐτὸ νὰ μᾶς δῖνῃ τοὺς πλουσιωτέρους τόνους, θαυμαστά ἀποτελέσματα σκιῶν στὶς ὁποῖες βυθίζει προβολὰς ὄγκων καὶ ἀντικείμενα κινητὰ. Μὲ τὶς ἐναλλαγὰς τῆς ὕψους, τῆς σιέννας καὶ τοῦ κυανοῦ σ' ὅλη τὴ σκάλα τῶν τόνων, δίνει τὸ χαρακτῆρα τῆς φύσεως μιᾶς χώρας, τῶν κτιρίων τῆς, τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς, τοῦ παρελθόντος τῆς. Ὁ ὕψος, τὸ ὕψος, τὸ σκιόφως, ἢ βαθειὰ σκιά, αὐτὴ πού φανερώνει τὸ φῶς καὶ τὸ βαθμὸ τῆς διαυγείας του κ' ἐξυπηρετεῖ τὴν προσοπτικὴν, εἶναι ἀποτελέσματα εἴκοιλα στὸ πινέλλο τῆς ἀκουαρέλλας τοῦ κ. Μόρ. Τὸ τοπεῖο του δὲν ἀγνοεῖ τὸν ἄνθρωπον. Σὲ τόσο μικρὰ κομμάτια βλέπει κανεὶς νὰ κινῶνται ἀναστήματα, πού δὲν μᾶς δίνουν μόνον τὸ ὕψος τῶν δένδρων καὶ τὴν αἴσθησι τοῦ αἰθέρου στὰ σκοτεινὰ βάθη τῶν δασῶν, καὶ τὸν ἐπιβλητικὸ ὄγκον τῶν κτιρίων, καὶ τὶς ἀποστάσεις, ἀλλ' ἐμψυχώνουν τὸ τοπεῖο. Εἶναι σιλουέτες κομψῆς πού κάθονται ἢ κινῶνται μὲ τόση χάρι, καὶ πού ὅπως μπορούμε νὰ κρίνομε ἀπὸ τὰ ἀνάλογα τοπεῖα τοῦ ζωγράφου ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχουν πρότυπα, δὲν εἶναι μουσειακὰς ἀναμνήσεις τοῦ κ. Μόρ — τόσο ἀφθονοὶ γιὰ τὸν καθένα προκειμένου περὶ τῆς Ἰσπανίας — ἀλλὰ χαρὲς τῆς ὁράσεως πού εἶχε στὸ καλλιτεχνικὸ του ταξίδι στὴν πατρίδα τοῦ Γκόγια. Ἀπὸ τὰ ὄρατα αὐτὰ κομμάτια, πού θὰ εἶχαν τὴ θέσιν τους σὲ συλλογὰς ἀντιπροσωπευτικῶν ἔργων, θὰ ἔπρεπε νὰ ξεχωρίσουμε τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 29, 30 καὶ 31.

Ἄξια προσοχῆς ἀπὸ τὰ ἐκτιθέμενα κρητικὰ